

Gaja Kos

Irena Velikonja: *Lestev do neba.*

Ljubljana: Mladika (Knjižna zbirka Majnice), 2010.

Mama iz tretjega mladinskega romana Irene Velikonja je popolno nasprotje mame iz prvega (mama iz drugega pa po principu prej/potem omiljena kombinacija obeh) – če je torej mama iz prvega, z večernico nagrajenega *Poletja na okenski polici*, bolešno zaščitniška in obsedena z *izmišljanjem* prepovedi, ker njena hči pač ne počne nič takšnega, kar bi bilo treba *zares* prepovedati, je mama iz *Lestve do neba* za sina do skrajnosti in čez nezainteresirana. Pravzaprav karikiran lik antimame. Mama, ki si “j” v Sonja spremeni v “y” in šele nato sina obvesti, da se bo z novim tipom preselila v Avstralijo. Tako, mimogrede, kot bi napovedala, da se bo za konec tedna odpeljala v Portorož. Ne, pravzaprav še bolj spotoma, kot bi navrgla, da bo skočila do sosede na kavo. “Če je hotel, da ga je ona imela rada, je moral skrbeti zase, kakor je vedel in znal. Da je imela čim manj problemov z njim. Da ji kar se da olajša zadevo.”

Lik mame oziroma odnos med mamo in najstniškim otrokom – gimnazijcem/gimnazijko – je v delih Irene Velikonja vselej izjemno pomemben, sploh ker so očetje tako ali drugače ali vsaj znaten del časa odsotni. Tudi v življenju Luka, protagonista *Lestve do neba*, je očetovska figura navzoča predvsem v obliki nakazil preživnine, kar pa se drastično spremeni, ko mama odfrči v Avstralijo. Fant namreč, ne da bi ga kdor koli kaj vprašal, kaj si o vsem skupaj misli, pristane pod isto streho z odtujenim očetom, v čigar svetu so edina merska enota evri. Naveza oče-sin sicer ne traja prav dolgo, ker se izkaže, da je izvor očetovih evrov nekoliko sporen, a vendarle dovolj časa, da postane jasno eno – tako kot Lukovo mamo tudi njegovega očeta zaznamuje skrajna nazainteresiranost za sina. S to razliko, da je mama “le” ekstremno egocentrična, oče pa je kar lepo kriminalec. Fant je torej prepuščen samemu sebi oziroma družbi evrskih bankovcev, kar (šolska) okolica spretno povzame z eno besedo: kul. “Kul je bil zato, ker mu ni nihče težil. Lahko je delal, kar je hotel.” Če

najstniki počnejo, kar hočejo, in so pri tem še znatno finančno podprti, se to utegne slabo končati, kar bržkone posumi marsikdo (razen večine najstnikov, seveda). In tudi se, kajti Luka se postopoma znajde v niču, brez navodil za uporabo življenja, odvajen govorjenja, pojasnjevanja in izpovedovanja. Denar nanj prilepi slabo družbo, navidezne prijatelje, za katere je zanimiv predvsem kot sponzor cigaret in pijače, skupaj z njimi pa se nanj prično postopoma lepiti nezadostne ocene in neopravičene ure. Da je mera polna, Luka doživi še en ekstrem – potem ko začne očetu dihati za ovratnik policija, rezident luksuznega stanovanja tako rekoč čez noč ostane še brez strehe nad glavo!

Sicer pa nisem bila povsem natančna, ko sem zapisala, da je Luka protagonist romana – pač, ni pa edini, kajti izpostavljena je tudi zgodba Pie, osamljenega, izločenega dekleta, ohromljenega od strahu, da je tudi sama tako “čudna” kot njena mama, ki je duševna bolnica. O maminem stanju se doma ne govori, ne oče ne teta Ema, ki sebe in brata neumorno predstavlja kot trpeča subjekta, ne rečeta bobu bob. Pio dokončno dotolče mamina smrt in tako imamo kar naenkrat dva zares trpeča mladostnika in, kot takšnemu razvoju dogodkov pritiče, depresivno ozračje.

Tako zastavljen roman ima dva zanimiva fokusa. Prvič, izpostavlja destruktivne posledice igre videza in resnice: tako Luka in Pia sta pod lupino (če si izposodim iz knjige *Leto v znamenju polža*), ki jo postavljata na ogled sošolcem, staršem in drug drugemu, popolnoma drugačna od vtisa, ki si ga ustvarja okolica, konec koncev – paradoksalno, a psihološko ustrezno utemeljeno in motivirano – tudi na njuno lastno željo. Drugič, roman je zgovorna kritika neodgovornih in nedoraslih staršev, ki za sabo ali ob sebi puščajo zanemarjene in zapuščene otroke. Žal pa ni povsem posrečena izpeljava omenjenega – sprva neugodna, nato resna in slednjich težka situacija je namreč podana nekoliko neprepričljivo, torej ekspresivno medlo (bi bilo nemara drugače, če bi imeli opraviti s prvoosebno pripovedjo?); bralcu je jasno, da je protagonistoma pri srcu peklensko, a njuna usoda ga vendarle ne zadane v smislu brce v trebuh ali stiska za vrat. Zaveda se je, a je ne začuti (oziroma vsaj ne izrazi), spremlja jo torej bolj razumsko kot čustveno. Besedilu torej manjka komponenta emocionalne učinkovitosti, ki bi dala tako zastavljeni zgodbi pravi presežek, bralcu pa močnejše in trajnejše izhodišče za premisleke ob in po branju. Poleg tega si utegne bralec spotoma zastaviti še nekaj bolj obstranskih vprašanj: Kako da učno uspešna Pia ne razume besede alternativa? Predpostavimo, da učiteljici uide: “Ali je tvojim staršem sploh mar zate?”, ampak ali po burni Lukovi reakciji res ne vidi svojega pedagoškega in psihološkega spodrseljaja in mora razredu zastaviti vprašanje: “A sem kaj

takega rekla?”? Ali ni scena na pošti, kjer Luko ožigosajo za kriminalca in huligana vendarle malo privlečena za lase?

Lestev do neba ima skratka zanimive vsebinske nastavke in domisleke (na primer v ekstrem “nestarševstva” priterani starševski figuri), vendar so ti, kot že rečeno, ubesedeni na ne najbolj posrečen oziroma učinkovit način. Več fokusa na omenjeno in nemara tudi rahel zasuk od avtoričinih tako rekoč ustaljenih tem (gimnazijsko življenje, najstniška zaljubljenost, odnos starši-otrok, predvsem mama-otrok; sploh podobnost med njeno zadnjo mladinsko knjigo in predzadnjim romanom *Leto v znamenju polža* je v nekaterih segmentih resnično precejšnja) bi bil prihodnji knjigi bržkone v prid in bralcu v zadovoljstvo.